

UCHWAŁA NR XIX/229/2025
RADY MIEJSKIEJ W ŚRODZIE WIELKOPOLSKIEJ

z dnia 30 października 2025 r.

w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Wspierania Rodziny Miasta i Gminy Środa Wielkopolska na lata 2025-2027

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2025r. poz. 1153) oraz art. 176 pkt 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2025 r. poz. 49) uchwala się, co następuje:

§ 1. Wprowadza się na terenie Miasta i Gminy Środa Wielkopolska Gminny Program Wspierania Rodziny Miasta i Gminy Środa Wielkopolska stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Środa Wielkopolska.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Adam Wójkiewicz

Załącznik do uchwały Nr XIX/229/2025
Rady Miejskiej w Środzie Wielkopolskiej
z dnia 30 października 2025 r.

**GMINNY PROGRAM WSPIERANIA
RODZINY GMINY
ŚRODA WIELKOPOLSKA
W LATACH 2025 - 2027**

Środa Wielkopolska 2025 r.

Spis treści

I. WPROWADZENIE.....	3
II. PODSTAWA PRAWNA.....	4
III. GŁÓWNE ZAŁOŻENIA W OBSZARZE WSPIERANIA RODZINY	5
IV. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA LOKALNEGO I ANALIZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY ŚRODA WIELKOPOLSKA.....	7
V. ADRESACI PROGRAMU.....	26
VI. ANALIZA SWOT GMINNEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY	26
VII. GŁÓWNY CEL PROGRAMU.....	29
VIII. REALIZATORZY I PARTNERZY PROGRAMU.....	32
IX. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU.....	33
X. MONITORING I EWALUACJA.	33
XI. PODSUMOWANIE.....	33

I. WPROWADZENIE

Kiedy w rodzinie rodzi się dziecko, przed jego rodzicami pojawia się ogromne wyzwanie, jakim jest tworzenie podstawowej komórki społecznej, która z założenia powinna być źródłem norm oraz fundamentem elementarnych zasad życia społecznego. We współczesnych rodzinach zachodzą istotne zmiany spowodowane wieloma czynnikami, które w sposób trwały wywierają wpływ na kształtujące się nowe pokolenie. Ogrom powiązań, relacji i złożonych zależności nie tylko w rodzinie, ale też w najbliższym otoczeniu w połączeniu z globalnymi zmianami ekonomicznymi i gospodarczymi powoduje, iż wychowanie i opieka nad pojawiającymi się w rodzinie dziećmi staje się dla wielu rodziców dużym wyzwaniem społecznym.

Niestety wiele polskich rodzin nie potrafi poradzić sobie ze zwiększającymi się zagrożeniami współczesnego życia, a ich codzienne funkcjonowanie naznaczone jest bezradnością i ogarniającą niemocą. Brak siły do pokonywania trudności oraz brak wiary we własną sprawczość prowadzi często do destabilizacji wszystkich członków rodziny. Pojawiają się negatywne zjawiska jak frustracja i złość w wyniku czego narastają problemy, które w sposób nieograniczony przekształcają się w długotrwały i złożony kryzys rodzicielstwa. Świadomość, że każda rodzina jest wartością samą w sobie powoduje konieczność stworzenia dogodnych warunków do prawidłowego rozwoju i funkcjonowania jej poszczególnych członków. Od 2011 roku obowiązek wspierania rodziny został nałożony poprzez regulację prawną - Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Systemowy obowiązek pomocy rodzinom borykającym się z trudnościami w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych wobec dzieci, oparty jest na założeniu interdyscyplinarnej struktury wspierającej. Odpowiednie połączenie działań i udzielanego wsparcia daje szansę na prawidłową współpracę z rodziną, poszanowanie jej podmiotowości, prawo do samostanowienia w oparciu o zasadę pomocniczości. Różnorakie formy wsparcia na rzecz rodziny, która boryka się z kryzysem należy ciągle poszerzać i udoskonalać. Zamiast zastępować i wyręczać rodzinę w wypełnianiu jej roli, należy ją przede wszystkim wspierać, wspomagać, aby przywrócić jej prawidłowe funkcjonowanie społeczne. Wsparcie rodziny powinno być wczesne i mieć charakter profilaktyczny. Niepodważalną częścią systemu wspierania rodziny powinna być świadoma zgoda rodziny i jej aktywny udział w procesie zmian. Praca z rodziną wymaga odpowiedniego przygotowania kadry oraz stworzenia dogodnych warunków do kompleksowej i obiektywnej współpracy z rodziną. Odzyskanie kontroli nad własnym życiem przez rodzinę możliwe jest dzięki zbudowaniu systemu pomocy

opartego na budzeniu sił ludzkich, wskazywaniu zasobów. Dzięki systematycznym i wielopłaszczyznowym działaniom możliwe jest nabywanie nowych kompetencji i umiejętności przez wszystkich członków rodziny. Wypracowany system wsparcia rodziny powinien obejmować zarówno rodziny biologiczne, jak i zastępcze. Gdy zaistnieje konieczność umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, podstawowym celem pracy z rodziną biologiczną będzie umożliwienie powrotu dziecka do rodziny. Wszelkie działania wspierające zmierzające do utrzymania pełnej rodziny są również ważne ze względów społecznych i ekonomicznych oraz konieczne z uwagi na obniżenie kosztów związanych z pobytem dziecka w rodzinie lub instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Do zadań własnych gminy należy m.in. tworzenie 3-letniego gminnego programu wspierania rodziny. Gminny Program Wspierania rodziny na lata 2025-2027 powstał, jako element realizacji postanowień Ustawy o Wspieraniu Rodziny i Pieczy Zastępczej¹, która powstała „dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych (...), dla dobra rodziny (...) w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiece nad dzieckiem i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami”².

Program przedstawia kierunki działań, zmierzających do stworzenia dogodnych warunków dla rozwoju rodziny i opieki nad dzieckiem ze szczególnym uwzględnieniem rodzin dysfunkcyjnych. Program posłuży w przyszłości, jako jeden z niezbędnych dokumentów przy ubieganiu się o dodatkowe środki finansowe zewnętrzne w ramach ogłaszanych konkursów lub programów.

II. PODSTAWA PRAWNA

Nadrzędnym aktem prawnym regulującym życie w Rzeczypospolitej Polskiej jest Konstytucja – akt najwyższej wagi, któremu winny być podporządkowane wszystkie ustawy i rozporządzenia regulujące różne aspekty życia społecznego. Ponadto przy realizacji programu należy wziąć pod uwagę m.in.:

1. Ustawę z dn. 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej (Dz.U. z 2025r. poz. 49),

¹ Ustawa z dn. 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej (t.j. Dz.U. z 2025 poz. 49),

² Tamże, wstęp do ustawy.

2. Ustawa z dn. 4 listopada 2016r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. z 2024r. poz. 1829),
3. Ustawę z dn. 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2025 r. poz. 1214 ze zm),
4. Ustawę z dn. 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2024 r. poz. 1673),
5. Ustawę z dn. 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2023 poz. 2151),
6. Ustawę z dn. 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2023 r. poz. 1939 ze zm.).
7. Ustawa z dn. 11 lutego 2016r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U. z 2024r. poz. 1576 ze zm)
8. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, (Dz. U. z 2025 r. poz. 1338)
9. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks Rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.).
10. Strategia rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Środa Wielkopolska w latach 2022-2030.

III. GŁÓWNE ZAŁOŻENIA W OBSZARZE WSPIERANIA RODZINY

Obowiązek wspierania rodziny oraz organizacja pieczy zastępczej w zakresie ustawowym spoczywa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji rządowej. Ustawa określa podział kompetencji, w tym działań i zadań pomiędzy samorządami, który przedstawia się następująco:

1. Do zadań Gminy należy:
 - Profilaktyka – wspieranie rodziny
 - Asystent rodziny
 - Placówki wsparcia dziennego
 - Rodziny wspierające
 - Inne podmioty lub instytucje działające na rzecz dziecka i rodziny
2. Do zadań Powiatu należy:
 - Piecza zastępcza i instytucjonalna
 - Usamodzielnienie pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej
 - Adopcje

- Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka
- Placówki opiekuńczo – wychowawcze
- Usamodzielnienie
- Organizator rodzinnej pieczy zastępczej (koordynator)
- Rodziny pomocnicze

Od 2011r. zadaniem ustawowym gminy jest wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych poprzez udzielanie wsparcia w formie asysty rodzinnej. Celem pracy asystenta jest osiągnięcie przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej, która umożliwi jej wychowanie dzieci. Głównym zadaniem asysty rodzinnej jest zapobieganie oddzieleniu dzieci od rodziny biologicznej oraz podjęcie działań zmierzających do zażegnania kryzysu w rodzinie. Dzięki nienormowanemu i elastycznemu systemowi pracy asystenta rodzinnego możliwa jest odpowiedź na zgłaszane realne potrzeby i podążanie za naturalnym rytmem życia rodziny. Charakterystyczną cechą asysty rodzinnej jest indywidualizacja pracy, która wynika z niewielkiej liczby odbiorców (nie więcej niż 15 środowisk). Ważne jest, aby rodzaj działań był dostosowany do realnych potrzeb rodziny, kierowanie wsparcia, które jest konkretną odpowiedzią nie tyle na rozwiązywanie problemów jej poszczególnych członków, co na wydobywanie tkwiącego w nich potencjału. Rolą asystenta rodziny nie jest powielanie pracy pracownika socjalnego, którego zadanie polega między innymi na systematycznej diagnozie środowisk zagrożonych wykluczeniem i udzielanie im odpowiedniego wsparcia. Asystent rodziny kierowany jest do pracy tylko z tymi rodzicami, w których sytuacja dziecka małoletniego wymaga wsparcia zewnętrznego. Założeniem powołania asysty rodzinnej jest wsparcie rodziny na wczesnym etapie, kiedy zaczynają pojawiać się problemy i eliminowanie sytuacji, kiedy dziecko trzeba odseparować od rodziny. Powołując się na Wielkopolski Program Wspierania Rodziny, Systemu Pieczy Zastępczej i Adopcji na lata 2021-2025 opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej można stwierdzić, że w konsekwencji zmian ustawowych zbudowano system wsparcia rodziny, pieczy zastępczej i adopcji, który powinien skuteczniej i szybciej reagować na kryzysy w rodzinie i sytuacje zagrożenia zdrowia i bezpieczeństwa dziecka. System ten zbudowany jest na trzech filarach:

- **Profilaktyce** – polegającej na dostarczeniu wsparcia w odbudowie potencjału wychowawczego rodzin i zmniejszeniu ryzyka pojawienia się poważnych problemów w ich funkcjonowaniu poprzez m.in.: usługi asystenckie, kluby rodzinne, modele wczesnej interwencji, szkolenia dla rodziców i wychowawców pracujących w obszarze wspierania rodziny;
- **Interwencji** – polegającej na dostarczaniu wsparcia w rozwiązywaniu poważnych kryzysów stwarzających zagrożenie dla funkcjonowania rodzin oraz osób przebywających w pieczy

zastępczej, np. poprzez organizację szkoleń dla kadry pracującej w obszarze wspierania systemu pieczy zastępczej, budowanie systemu usług społecznych i zdrowotnych dla wychowanków pieczy zastępczej;

- **Integracji** – polegającej na dostarczeniu wsparcia w powrocie rodzin do sprawowania funkcji opiekuńczo-wychowawczej, w tym wsparcia rodzin biologicznych po powrocie dziecka z pieczy zastępczej oraz rodzin adopcyjnych, poprzez np. budowanie systemu usług społecznych i zdrowotnych, działania prowadzone w placówkach wsparcia dziennego, szkolenia dla rodziców i kadry pracującej w obszarze adopcji.³

Prowadzenie polityki opartej na powyższych założeniach przynosi pozytywne i długofalowe efekty. Od kilku lat procedowane są zmiany dotyczące zwiększenia efektywności świadczenia asystentury rodzinnej, zmniejszenia liczby dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz usprawnienia systemu adopcji i wsparcia postadopcyjnego. Jednak pomimo, że liczba narzędzi wspierania rodzin systematycznie się powiększa, nadal wiele problemów pozostaje nierozwiązanych lub jest rozwiązywanych tylko częściowo. Jednym z głównych wyzwań nadal pozostaje wysoka liczba dzieci przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej. Problem ten dostrzegany jest zarówno na poziomie europejskim, jak i krajowym, a odpowiedzią na niego ma być proces deinstytucjonalizacji.

IV. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA LOKALNEGO I ANALIZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA TERENIE GMINY ŚRODA WIELKOPOLSKA

Gmina Środa Wielkopolska ma charakter gminy miejsko-wiejskiej, położonej w powiecie średzkim. Składa się z 38 sołectw. Według danych Urzędu Gminy w latach 2022- 2024 liczba ludności ma tendencję wzrostową. W roku 2022 gmina liczyła 33 648 mieszkańców, z czego 51,32% stanowiły kobiety, a 48,68% mężczyźni. natomiast w roku 2024 liczba mieszkańców wzrosła do 33 735. W gminie dominuje struktura rodzinna 2+3 (rodzice i trójka dzieci). Drugim najczęściej występującym modelem jest struktura 2+2 (rodzice i dwójka dzieci). W przeważającej części gospodarstw domowych matka zajmuje się wychowaniem dzieci i domem, natomiast ojciec pracuje zawodowo. W ostatnich latach coraz bardziej popularny staje się układ, w którym obydwie rodzice pracują, natomiast dzieci chodzą do szkoły, przedszkola lub pozostają pod opieką członków rodziny (np. dziadków) lub opiekunek. Liczba urodzeń wg stanu na dzień 30 czerwca 2024 r. wynosiła 138, a liczba zgonów 155 osób.

³ Wielkopolski Program Wspierania Rodziny, Systemu Pieczy Zastępczej i Adopcji na lata 2021-2025 opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, s. 8.

Rodziny z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi stanowią znaczną część klientów pomocy społecznej. Najczęściej niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z dysfunkcjami takimi jak: uzależnienia, przemoc domowa, zaburzenia równowagi systemu rodzinnego w sytuacjach kryzysowych, problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich i zawodowych.

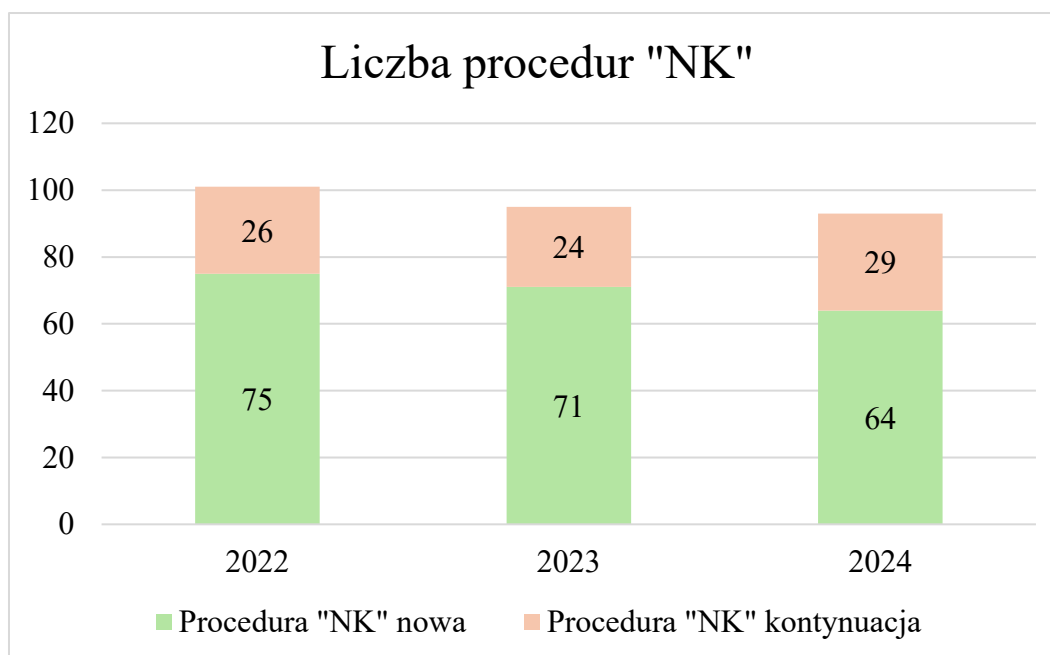
Dysfunkcje w rodzinie wyrażają się głównie niedojrzałością emocjonalną, problemami we współżyciu z ludźmi, trudnościami adaptacyjnymi, niezaradnością w prowadzeniu gospodarstwa domowego, problemami wychowawczymi w środowisku rodzinnym i problemami zawodowymi – tj. bezrobocie. Istotną rolę zgodną z polityką społeczną państwa odgrywa prowadzenie pracy socjalnej w połączeniu ze wsparciem finansowym lub rzeczowym. Na terenie gminy odczuwalne są trudności rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w zwiększającej się liczbie rodzin objętych wsparciem asystentów rodziny zatrudnionych w Ośrodku Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej. Duża część osób wykluczonych społecznie to osoby borykające się z uzależnieniami - głównie od alkoholu, co stanowi ogromny problem społeczny, wpływający destrukcyjnie na życie rodzin. W związku z realizacją programu 800+ oraz innymi świadczeniami socjalnymi wspierającymi opiekę małoletnich dzieci, sytuacja bytowa rodzin w ostatnich latach znacznie się poprawiła. Co z kolei przyczyniło się w znacznej mierze do ograniczenia ubóstwa przede wszystkim w rodzinach wielodzietnych.

Na podstawie analizy danych Ośrodka Pomocy Społecznej można wskazać, iż kolejnym narastającym problemem w rodzinach jest problem agresji i przemocy domowej, czego wskaźnikiem jest liczba prowadzonych procedur NK. W sytuacjach konfliktu okołorodzinnego rodziców grupą narażoną na bycie biernymi ofiarami przemocy są szczególnie dzieci i młodzież. Opierając się na danych zebranych w ramach działań Zespołu Interdyscyplinarnego należy podkreślić, że dzieci w tych rodzinach dotyka problem alienacji rodzicielskiej, brak poczucia bezpieczeństwa, konflikt lojalnościowy, w który rodzice wciągają małoletnie potomstwo. Dzieci doznają poczucia straty, wzmożonego poczucia winy, złości, frustracji. Następuje zburzenie dotychczasowego modelu rodziny. W konsekwencji zaobserwować można wyraźne zaburzenie relacji rodzinnych, w tym pogorszenie więzi, ograniczenie lub brak kontaktów, wycofanie, agresję, obniżoną zdolność zaufania. Konflikty między rodzicami mają bezpośredni wpływ na problemy dzieci w szkole: tj. trudności z koncentracją, nauką, regres w zachowaniu i rozwoju, lęki separacyjne, zaburzenia zachowania- bunt, agresja, wycofanie społeczne.

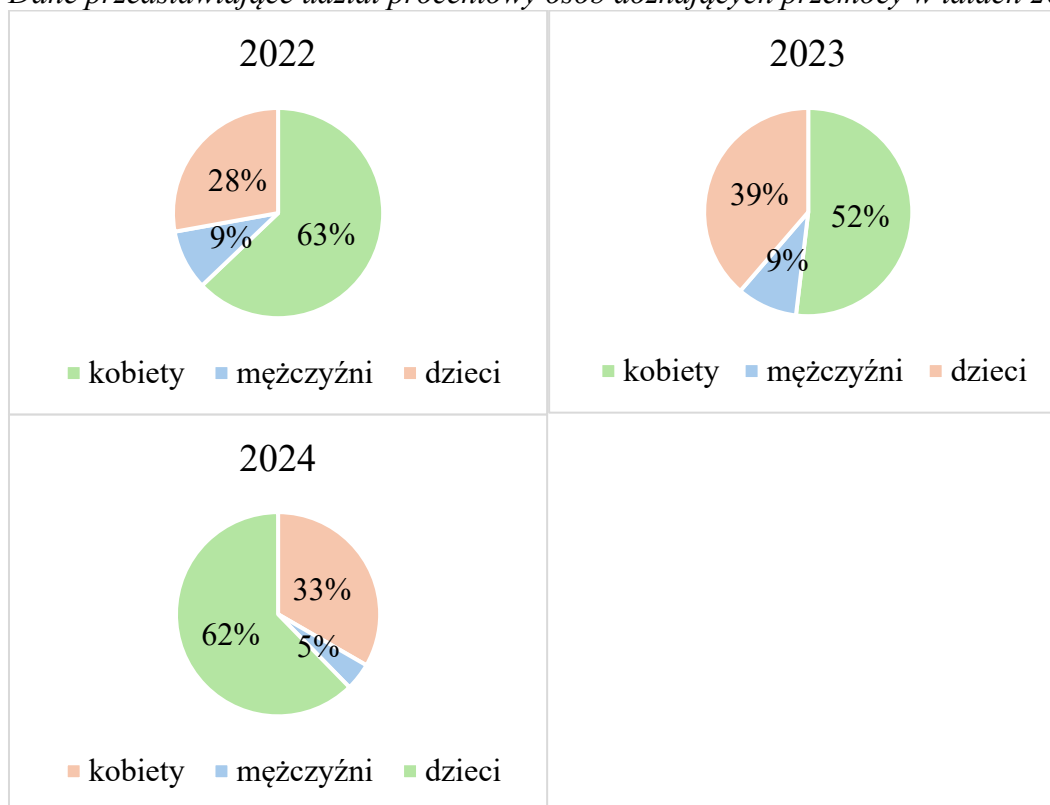
Tabela nr 1. Procedura Niebieskich Kart realizowanych przez Zespół Interdyscyplinarny w Ośrodku Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej.

rok		2022	2023	2024
Procedura „NK” nowa		75	71	64
Procedura „NK” kontynuacja z roku poprzedniego		26	24	29
Osoby doznające przemocy:		97	106	138
kobiety		61	55	46
mężczyźni		9	10	6
dzieci		27	41	86
-> w tym w formie:				
psychiczna		67	68	93
fizyczna		63	72	52
seksualna		3	2	1
Osoby korzystające z: poradnictwo, wsparcie psychologiczne, zawodowo-rodzinne, prawne, socjalne		185	249	201
Osoby stosujące przemoc	Aktualne	75	71	64
	Kontynuacja	26	24	29
Liczba dzieci zabezpieczonych w pieczy zastępczej na podstawie Art. 12a		0	0	7

Źródło: opracowanie własne Ośrodek Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej- Zespół Interdyscyplinarny

Dane przedstawiające udział procentowy osób doznających przemocy w latach 2022-2024

Dane przedstawiające rodzaje stosowanej przemocy w latach 2022-2024

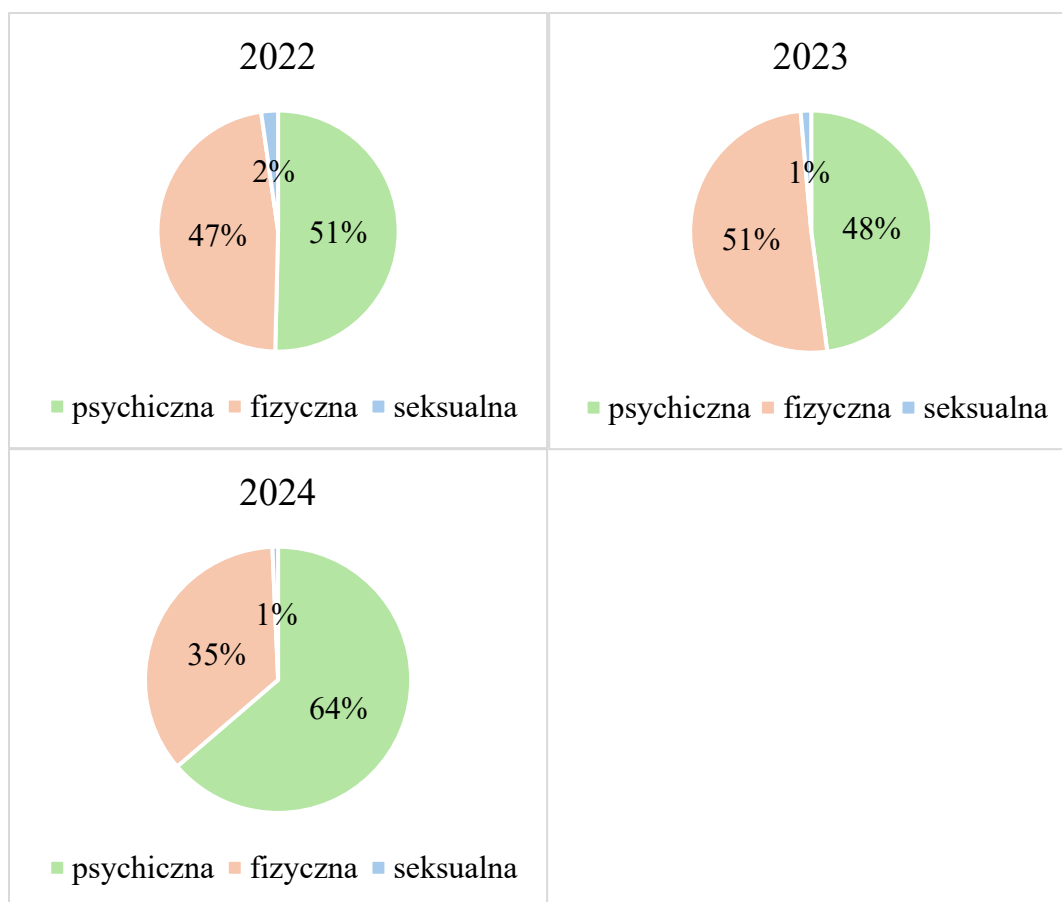

Tabela nr 2. Problemy dzieci w sytuacjach konfliktowych związanych z rozstaniem rodziców

Obszar	Problemy dziecka	Możliwe konsekwencje
Emocjonalny	lęk, smutek, poczucie winy, złość, konflikt lojalności	obniżone poczucie bezpieczeństwa, ryzyko depresji i zaburzeń lękowych
Relacyjny	rozdarcie między rodzicami, bycie „pośłańcem”, osłabienie więzi z jednym z rodziców, trudności w relacjach z rówieśnikami	izolacja, agresja, trudności w budowaniu więzi w dorosłości
Rozwojowo-szkolny	problemy z koncentracją, spadek wyników w nauce, regres w zachowaniu, bunt, impulsywność	trudności edukacyjne, niska samoocena, ryzyko zaburzeń zachowania
Psychosomatyczny	bóle brzucha, głowy, zaburzenia snu, moczenie nocne	przewlekły stres, obniżona odporność, problemy zdrowotne
Długofalowy	brak poczucia stabilności i bezpieczeństwa	trudności w relacjach partnerskich, powtarzanie schematów konfliktowych, niskie poczucie wartości

Źródło: opracowanie własne Ośrodek Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej.

Dominującym problemem społecznym wśród dzieci i młodzieży jest wzrost uzależnienia od nieograniczonych możliwości korzystania z Internetu, gier komputerowych, telefonu komórkowego, hazardu. Efektem świadomej izolacji społecznej są zaburzenia relacji z rówieśnikami, nieprawidłowe więzi rodzinne, przedkładanie kontaktów z innymi ludźmi, środowiskiem, na rzecz świata wirtualnego. Na skutek niewłaściwych wzorców wyniesionych między innymi mediów, kryzysu autorytetu, zaburzona jest prawidłowa komunikacja między rodzicami, a dziećmi oraz w środowisku rówieśniczym. Z roku na rok wzrasta bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych, przez co zwiększa się zapotrzebowanie na porady i wsparcie specjalistyczne, terapie skierowane do rodziców opiekunów i dzieci oraz programy edukacyjne w zakresie pełnienia ról społecznych, w tym roli rodzica. Z analizy potrzeb i rekomendacji wynika, iż w zakresie wspierania rodzin należy kłaść szczególny nacisk na prowadzenie edukacji społecznej mówiącej o możliwościach korzystania z kompleksowego wsparcia o możliwości prowadzenia działań profilaktycznych wśród dzieci i młodzieży, propagowania właściwych postawy społecznych i rodzicielskich. Niezwykle ważnym staje się konieczność kontynuowania, dostosowania i poszerzania ofert pomocowych do aktualnych potrzeb rodzin, podnoszenia kompetencji osób działających na rzecz dobra rodziny, organizowanie w atrakcyjny sposób czasu wolnego dla dzieci i młodzieży. Zasadnym jest również usprawnianie systemu współpracy między instytucjami na terenie gminy i powiatu średzkiego. Za zadania z zakresu pomocy społecznej oraz kierowanie założeniami lokalnej polityki społecznej na terenie Gminy Środa Wielkopolska odpowiada Ośrodek Pomocy Społecznej. Jest on inicjatorem i koordynatorem działań o charakterze pomocowym aktywizującym oraz integrującym różnorodne środowiska na rzecz grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

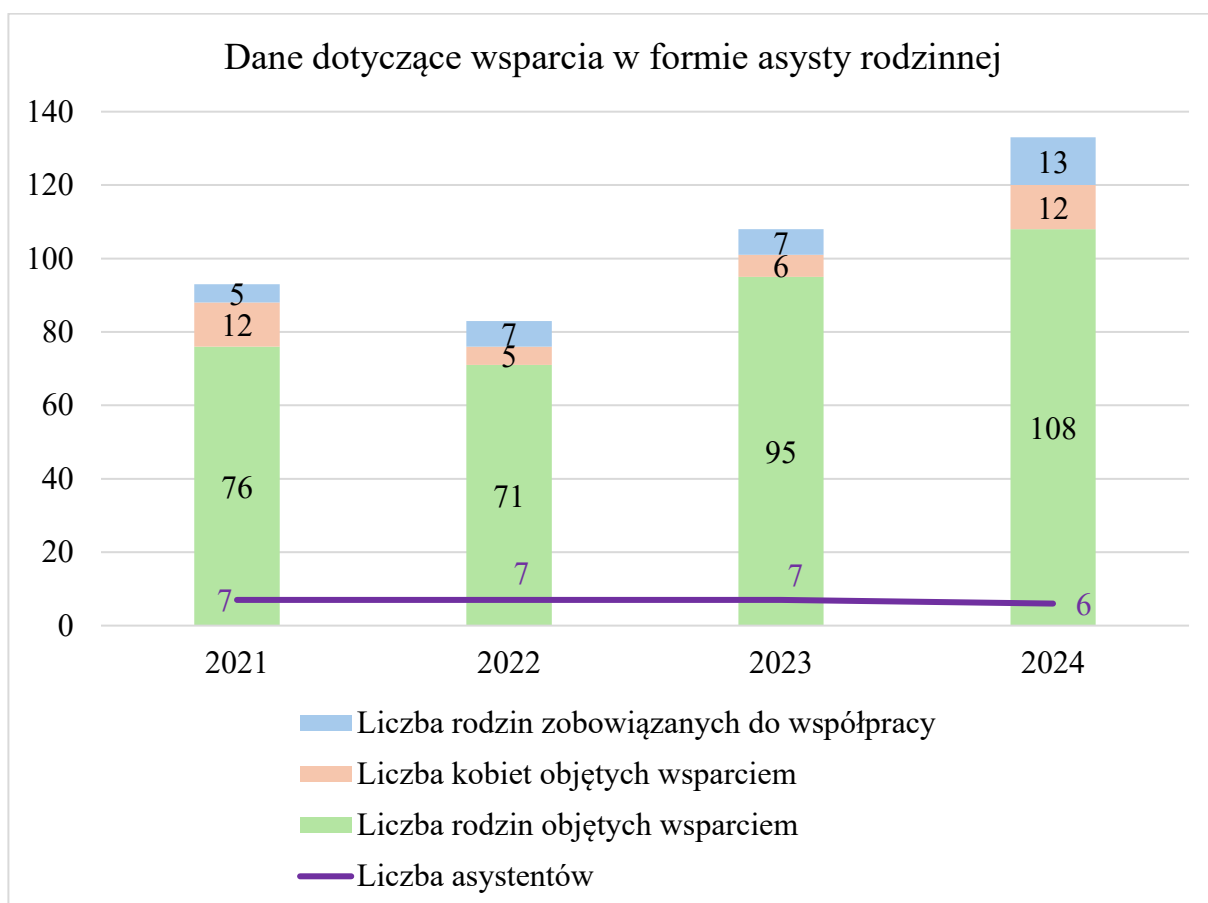
Ustawa o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej obliguje ośrodki pomocy społecznej do zatrudnienia na terenie gminy asystenta rodziny. Gmina Środa Wielkopolska od 2015 roku spełnia ten obowiązek. Dzięki nowemu rozwiązaniu w systemie pomocy społecznej skierowanemu do rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej Ośrodek Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej zatrudniał asystentów rodziny zgodnie z potrzebami rodzin skierowanych do objęcia pomocą, co obrazuje poniższa tabela:

Tabela nr 3. Dane dotyczące wsparcia w formie asysty rodzinnej:

Rok:	2021	2022	2023	2024
Liczba zatrudnionych asystentów:	7	7	7	6

W tym na podstawie umowy o pracę w systemie zadaniowego czasu pracy	5	5	5	6
Liczba rodzinnych objętych wsparciem	76	71	95	108
W tym liczba dzieci w rodzinie	181	161	212	233
Liczba rodzin zobowiązanych do współpracy z asystentem rodziny postanowieniem sądu	5	7	7	13
Liczba kobiet objętych wsparciem zg. z ustawą „Za Życiem”	12	5	6	12

Źródło: Dane Ośrodka Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej

Od roku 2015 Ośrodek Pomocy Społecznej wnioskuje i realizuje założenia ogólnopolskiego Programu asystent rodziny i koordynator pieczy zastępczej, w ramach którego częściowo refundowane są koszty wynagrodzenia asystentów. W ramach Programu wypłacane są dodatki dla realizujących zadanie asystentów rodziny.

Ustawa o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. z 2016r. poz.1860 ze zm.) nakłada na asystentów rodziny nowe obowiązki zawodowe. Współpraca ze wskazaną rodziną ma mieć oddziaływanie wspierające o charakterze profilaktycznym. Asystent przyznany rodzinie współpracuje z nią tak, aby koordynować działania podejmowane przez rodzinę w kierunku zmierzającym do zaakceptowania nowej sytuacji oraz dbania o siebie w sytuacji ciąży zagrożonej. Asystent wskazuje placówki, gdzie rodzina może zwrócić się o pomoc i skąd może czerpać informacje dotyczące lekarzy, specjalistów, przychodni, położnych, pielęgniarek, od których uzyska właściwą pomoc. Ilość rodzin korzystających z pomocy asystenta związanej z zagrożoną ciążą przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 4. Dane dotyczące wsparcia w formie asystenta rodziny w zakresie realizacji Ustawy „Za życiem”

Rok	2022	2023	2024
Ilość rodzin objętych wsparciem	6	5	12
Ilość dzieci w rodzinie	22	13	36
Rodziny niepełne	0	0	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej

Dane dotyczące sytuacji problemowych w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny w Gminie Środa Wielkopolska przedstawia tabela nr 5. Podkreślić należy, że często wymieniany czynnik jakim jest ubóstwo i złe warunki bytowe, nie stanowi jedyne powodów zabezpieczenia dziecka w pieczy zastępczej. Jest to trudność, która najczęściej łączy się z innymi zagrożeniami niewydolności opiekuńczo-wychowawczej.

Tabela nr 5. Dane dotyczące wsparcia w formie asystenta rodziny w oparciu o występujące problemy w rodzinie.

Źródło trudnej sytuacji życiowej rodziny:	2022	2023	2024
Problemy związane z uzależnieniem rodzica od alkoholu	27	27	46

Problemy związane ze stosowaniem narkotyków, innych środków odurzających w rodzinie	3	6	12
Problemy związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie	7	8	18
Problemy związane z niepełnosprawnością w rodzinie	22	25	33
Rodziny, które współpracują z asystentem rodziny po umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej	5	8	13
Rodziny niepełne	21	22	44
W tym samotne macierzyństwo	20	29	41
w tym samotne ojcostwo	1	3	3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej

Niezwykle ważnym działaniem na rzecz rodziny i pomocy w wychowaniu dzieci jest prowadzenie przez samorząd gminy placówki wsparcia dziennego. Zadaniem placówki jest opieka nad dziećmi oraz współpraca z rodzicami lub opiekunami dziecka, zmierzająca do poprawy jego sytuacji (np. rodzinnej, edukacyjnej, społecznej). Pobyt dziecka w placówce ma charakter dobrowolny i jest to pomoc bezpłatna. Na terenie Gminy Środa Wielkopolska od 2017r. funkcjonuje Placówka Wsparcia Dziennego KOMPAS. Uczestnikami zajęć są dzieci z rodzin objętych wsparciem przez Ośrodek Pomocy Społecznej, dzieci skierowane z innych instytucji pomocowych, placówek edukacyjnych oraz sądu.

Do zadań Placówki Wsparcia Dziennego należy:

- Prowadzenie zajęć wychowawczo - opiekuńczych, edukacyjnych i kompensacyjnych z podziałem na grupy wiekowe.
- Utrzymywanie kontaktów z rodziną dziecka, szkołami, kuratorami, pracownikami socjalnymi, w celu rozpoznania środowiska dziecka. rodzinnego oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów rodziny
- Organizowanie czasu wolnego, rozwój zainteresowań, organizowanie zabaw i zajęć sportowych.

Podstawowe cele realizowane w Placówce Wsparcia Dziennego to:

- pomoc dzieciom i młodzieży w nauce,
- organizowanie dzieciom czasu wolnego,
- rozwijanie zainteresowań,
- rozwijanie kultury osobistej dzieci,
- poprawa sprawności fizycznej,

- rozwój umiejętności interpersonalnych,
- współpraca z rodzinami dzieci i instytucjami je wspierającymi jak: szkoła, kuratorzy, sądowi, organizacje pozarządowe,
- profilaktyka uzależnień,
- wspomaganie rozwoju dzieci
- budowanie i wzmacnianie zasobów personalnych dzieci i młodzieży,
- kształtowanie prospołecznych postaw,
- edukacja i wsparcie dla rodzin.

W Placówce Wsparcia Dziennego KOMPAS w Środzie Wielkopolskiej działa Akademia dla Rodziny, której głównym celem jest rozwijanie i wzmacnianie umiejętności społecznych, zwłaszcza właściwych postaw rodzicielskich, wsparcie rodzin poprzez udział w treningach kompetencji społecznych, mediacje, pracę z rodziną w oparciu o terapię skoncentrowaną na rozwiązaniu, pracę z dziećmi w oparciu o metodę Kids Skills, wsparcie psychologiczno-pedagogiczne.

W ciągu kilkunastu ostatnich lat w naszym kraju dokonały się gwałtowne przekształcenia, które doprowadziły do zmiany roli i modelu rodziny. Dzisiejsza rodzina jest często naznaczona poprzez rozwody, konflikty okołorozdaniowe, samotne rodzicielstwo. Zróżnicowanie polskich rodzin ogranicza z jednej strony sytuacja rodzinna o dużym natężeniu problemów społecznych, gdzie dominują nałogi, przemoc i ubóstwo, z drugiej strony sytuacja rodzinna, w której głównym celem jest osiągnięcie wysokiej pozycji ekonomicznej i przedkładanie zaspokajania własnych potrzeb nad potrzeby członków własnej rodziny, szczególnie dzieci. W pierwszym modelu rodziny wychowujące się w niej dziecko zostaje skazane na życie w niedostatku, na brak możliwości samorozwoju, na wykluczenie i nieustanną walkę o zaspokajanie podstawowych potrzeb, bądź naśladowanie złych wzorców społecznych. W drugim modelu dziecko skazane jest często na wychowanie w samotności i pustce emocjonalnej, której niestety nie rekompensuje dobra sytuacja ekonomiczna rodziców. Każda rodzina to swego rodzaju system posiadający własną, indywidualną strukturę i reguły, które zapewniają pewien rodzaj stabilizacji. Stąd konieczność wspierania kompleksowo całej rodziny, aby rozwijać umiejętności radzenia sobie z kryzysem przez wszystkich jej członków. Realizacja zadań w ramach edukacji społecznej - Akademia dla rodziny - rozwija przede wszystkim umiejętności rodzicielskie i opiekuńcze, które wspierają działania pedagogiczne i wychowawcze skierowane dla najmłodszych członków rodziny.

Tabela nr 6. Dane dotyczące wsparcia dzieci i młodzieży w Placówce Wsparcia Dziennego KOMPAS

Rok:	2022	2023	2024
Liczba dzieci korzystających z PWD	45	35	33
Liczba dzieci wychowujących się w niepełnych rodzinach	17	18	17
Liczba dzieci wychowujących się w rodzinie wielodzietnej pow. 3 dzieci w rodzinie	8	11	6
Dominujący problem w rodzinie:	Rodzina niepełna, problemy wychowawcze, uzależnienie od alkoholu rodziców, trudne warunki bytowe rodziny, niepełnosprawność, przemoc domowa, sytuacja okólorozstaniowa rodziców,		

Źródło: Dane opracowane na podstawie bazy danych Ośrodka Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych gminy należy również współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, albo w rodzinnym domu dziecka. Gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi odpowiednio wydatki w wysokości:

- 10 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej, 5
- 30 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej,
- 50 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka w trzecim roku i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Z uwagi na ustawowy obowiązek Gminy w zakresie ponoszenia kosztów utrzymania wychowanków w pieczy zastępczej, ważne jest podejmowanie działań profilaktycznych i wspierających rodzinę biologiczną, aby zapobiegać konieczności umieszczania dzieci poza rodziną. Wiodącym kierunkiem w działaniach na rzecz rodzin w gminie jest inwestowanie w alternatywne rodzaje wsparcia, w specjalistyczną pracę z rodziną, w zwiększanie usług środowiskowych wspierających rodziny. Zwiększenie skali usług środowiskowych wspierających rodziny, mających na celu zmniejszanie liczby dzieci wymagających umieszczenia w systemie pieczy zastępczej jest zasadne w oparciu o tworzenie takich form wsparcia, które wzmacniają rodziny w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej

i pozwalają na uniknięcie różnego rodzaju kryzysów bądź minimalizację ich skutków. Przykładowymi formami wsparcia są m.in.: asystentura rodzinna, kluby rodzinne, warsztaty umiejętności rodzicielskich.

Udział Gminy Środa Wielkopolska w kosztach opłat dotyczących przebywania dzieci w pieczy zastępczej został przedstawiony w poniższej tabeli.

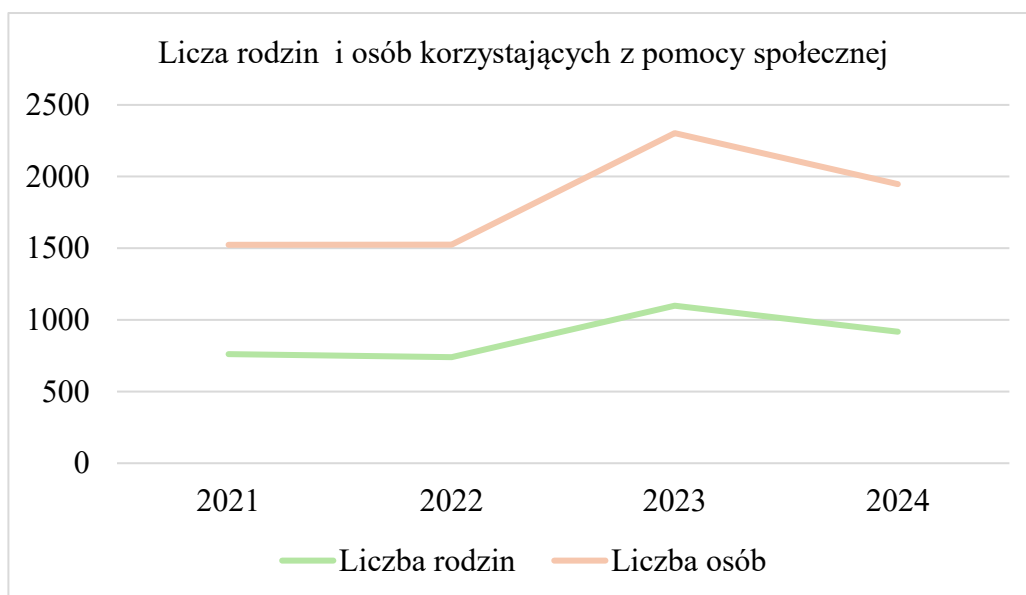
Tabela nr 7. Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej z Gminy Środa Wielkopolska.

ROK	2022 r.			2023 r.			2024 r.		
wysokość % odpłatności	10%	30%	50%	10%	30%	50%	10%	30%	50%
liczba dzieci	6	12	12	16	8	18	17	16	19
Łącznie:	30 os.			42 os.			52 os.		

Źródło: opracowanie własne Ośrodka Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej. Dane na dzień 31.12 danego roku

W Gminie Środa Wielkopolska obserwuje się wzrost liczby dzieci i młodzieży w wieku od 0 do 19 lat. Procentowy udział wyżej wymienionych wynosi w 2019r-21,78%, w 2020r.-22,58%, w 2021r. -23,13%. W 2022 r. 23,16%, w 2023 r. -24,02 %, w 2024 r. -24,16%

Punktem wyjścia do określenia zadań Gminnego Programu Wspierania Rodziny jest analiza danych o osobach i rodzinach objętych wsparciem Ośrodka Pomocy Społecznej. Średzki Ośrodek udziela wsparcia osobom i rodzinom z powodów wskazanych w poniższej tabeli.

Źródło: opracowanie własne Ośrodek Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej. Dane na dzień 31.12 danego roku

Najczęstszymi przyczynami korzystania ze świadczeń Ośrodka Pomocy Społecznej w latach 2022-2024 była: bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w tym rodziny niepełne i wielodzietne, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność. W oparciu o dane pracowników socjalnych i asystentów rodziny w gminie Środa Wielkopolska można wskazać, że głównym powodem bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych w rodzinie są problemy związane z trudnościami finansowymi, niskimi kompetencjami rodzicielskimi, uzależnieniami i przemocą domową. Problemy opiekuńczo-wychowawcze dotyczą szczególnie rodzin, w których wychowuje się dziecko z niepełnosprawnością- zwłaszcza dzieci znajdujące się w spektrum autyzmu, dzieci z problemami adaptacyjnymi, dzieci z zaburzeniami lękowymi. Należy podkreślić, iż powyższe problemy mają tendencję wzrostową, na co również wskazuje wzrost liczby rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny do lat poprzednich. Problem bezradności rodzin związany jest również z czynnikami związanymi z bezrobociem, rozpadem więzi rodzinnych czy migracją zarobkową jednego z rodziców. Należy również zwrócić uwagę na wyraźny wzrost ilości postanowień sądu nakazujących stałą współpracę rodziny z asystentem rodziny.

Tabela nr 8. Powody udzielania pomocy przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej

Źródła trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin ogółem w latach:			
	2021	2022	2023	2024
Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej	762 rodz. 1524 os.	740 rodz. 1525 os.	1099 rodz. 2303 os.	918 rodz. 1948 os.
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego -ogółem	1004	298	293	386
Długotrwała lub ciężka choroba	486	287	279	249
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego- rodziny niepełne	396	103	226	220
Niepełnosprawność	352	214	267	184
Bezrobocie	668	221	205	126
Potrzeba ochrony macierzyństwa	184	61	70	49
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych - ogółem w tym rodziny wielodzietne	257	31	50	46
Alkoholizm	90	50	41	37
Bezdomność	39	44	29	36
Ubóstwo	694	193	63	33
Potrzeba ochrony macierzyństwa w tym potrzeba ochrony wielodzietności		18	33	25
Przemoc domowa	40	7	5	12
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	18	11	10	11
Zdarzenie losowe	5	26	3	5
Narkomania	0	2	2	3
Sytuacja kryzysowa	1	26	17	1

Źródło: dane własne Ośrodka Pomocy Społecznej sprawozdawczość MPiPS

Kolejnym wskaźnikiem dotyczącym sytuacji rodzin jest bezrobocie. Powołując się na dane Głównego Urzędu Statystycznego wysokość bezrobocia w Polsce, z którego wynika większość trudnych sytuacji w rodzinie przedstawia poniższa tabela:

Tabela nr 9. Wskaźnik bezrobocia w Polsce

Dane na dzień 31. 12. roku:	Wskaźnik bezrobocia w Polsce
2022	5,2
2023	5,1
2024	5,1

Źródło: dane GUS

Sytuacja bezrobocia w Gminie Środa Wielkopolska przedstawia się następująco:

Tabela nr 10. Dane dotyczące bezrobocia w Gminie Środa Wielkopolska.

Liczba bezrobotnych ogółem:					
na dzień: 31.12.2022r.		na dzień: 31.12.2023r.		na dzień: 31.12.2024r.	
w powiecie	w gminie	w powiecie	w gminie	w powiecie	w gminie
1361	805	1354	797	1390	824

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Środzie Wielkopolskiej

Stopa bezrobocia na koniec grudnia 2024 roku w Polsce wyniosła 5,1% - w województwie Wielkopolskim 3,0%, w gminie Środa Wielkopolska wynosi 5,6% - co wskazuje na to, że w gminie Środa Wielkopolska wskaźnik bezrobocia jest wyższy w stosunku do danych ogólnopolskich.

Poniższa tabela pokazuje strukturę bezrobotnych w Gminie Środa Wielkopolska na przestrzeni lat 2022 – 2024

Tabela nr 11. Struktura bezrobotnych w Gminie w latach 2022 - 2024

Lata	2022	2023	2024
Ogółem	805	797	824
kobiety	475	490	473
osoby do 25 r.ż	108	111	106
osoby pow. 50 r.ż	196	205	209
Długotrwale bezrobotni	351	371	396

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Środzie Wielkopolskiej

Bezrobocie i wynikające z tego ubóstwo to problemy, które mają bezpośredni wpływ na funkcjonowanie rodziny w społeczności lokalnej. Negatywne społeczne i ekonomiczne skutki bezrobocia to przede wszystkim:

- pogorszenie sytuacji materialnej,
- pogorszenie stanu zdrowia,
- pogorszenie relacji rodzinnych,
- wzrost bezradności w sprawach opiekuńczo- wychowawczych,
- rozpad związków rodzicielskich,
- wzrost zachowań patologicznych (alkoholizm, przemoc).

Kolejnym negatywnym zjawiskiem występującym nie tylko na terenie Gminy Środa Wielkopolska, a powodującym dezintegrację rodziny są uzależnienia, w tym od alkoholu, środków odurzających, hazardu). Uzależnienia rodziców mają negatywny wpływ na funkcjonowanie systemu całej rodziny, a przede wszystkim na warunki rozwojowe dzieci i młodzieży wychowujących się w rodzinie. Zespół uzależnienia od alkoholu oraz nadużywanie środków odurzających powoduje całkowitą dezintegrację rodziny oraz wyznacza wadliwe wzorce zachowania powodujące wyraźne szkody fizyczne, psychiczne i społeczne wszystkich członków rodziny. Problem uzależnień dotyka różne grupy społeczne i jest problemem bardzo dynamicznym z wyraźną tendencją wzrostową- zwłaszcza w grupie coraz młodszych członków rodziny. Według danych z 11.09.2020r. wynika, że najczęstszą przyczyną umieszczania dzieci w pieczy zastępczej jest dysfunkcyjność rodziny, która jest konsekwencją uzależnienia rodziców (41,7%) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (28,1%), przemocy w rodzinie (3,8%).⁴

Jak wynika z raportu z ogólnopolskich badań ankietowych ESPAD zrealizowanych w 2019 roku- „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną”, najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży są napoje alkoholowe, przy czym porównanie wyników badania z 2019 r. z wynikami wcześniejszych badań w zakresie picia alkoholu przez młodzież wykazuje kontynuację trendu spadkowego. Przynajmniej raz w ciągu całego swojego życia piło 80,0% piętnasto-szesnastolatków i 92,8% siedemnasto-osiemnastolatków. Mniej powszechne jest palenie tytoniu, stosowanie leków psychotropowych czy stosowania substancji odurzających nielegalnego pochodzenia.⁵

⁴ Raport Izby Kontroli z dnia 11.09.2020r.

⁵ Za: Wielkopolski Program Wspierania Rodziny, Systemu Pieczy Zastępczej i Adopcji na lata 2021-2025 opracowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, s. 14.

Szczegółowe kierunki działań w zakresie profilaktyki, leczenia oraz pomocy osobom dotkniętym problemem alkoholowym oraz ich rodzinom zawarte są w uchwalanym corocznie przez Radę Miejską Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Miasta i Gminy Środa Wielkopolska.

Z problemem alkoholowym ściśle związane jest zjawisko przemocy domowej. Podobnie jak w przypadku problemu alkoholowego także ten problem szczegółowo jest zdiagnozowany w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy domowej oraz ochrony ofiar przemocy domowej na lata 2024-2030, który realizowany jest przez Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy domowej w Środzie Wielkopolskiej, w skład którego wchodzi przedstawiciele pomocy społecznej, policji, sądu, oświaty, ochrony zdrowia. Cykliczne spotkania zespołu pozwalają na szybką reakcję w sytuacji niepokojących sygnałów z zakresu przemocy domowej.

Problemy, które dotyczą współczesną rodzinę m.in. bezrobocie, ubóstwo, alkoholizm, przemoc, wskazują na potrzebę wsparcia rodziny na wczesnym etapie, kiedy zaczynają pojawiać się niepokojące sygnały. Pozwala to zapobiec głębokiemu kryzysowi, który może prowadzić do zabezpieczania dzieci w pieczy zastępczej.

Zgodnie z Ustawą z dn. 9 czerwca 2011 r. piecza zastępcza jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia opieki i wychowania przez rodziców. Pieczę zastępczą organizuje powiat. Jest ona sprawowana w formie:

1. rodzinnej,
2. instytucjonalnej.

Ad 1. Formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

1) rodzina zastępcza:

- spokrewniona,
- niezawodowa,
- zawodowa, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna,

2) rodzinny dom dziecka

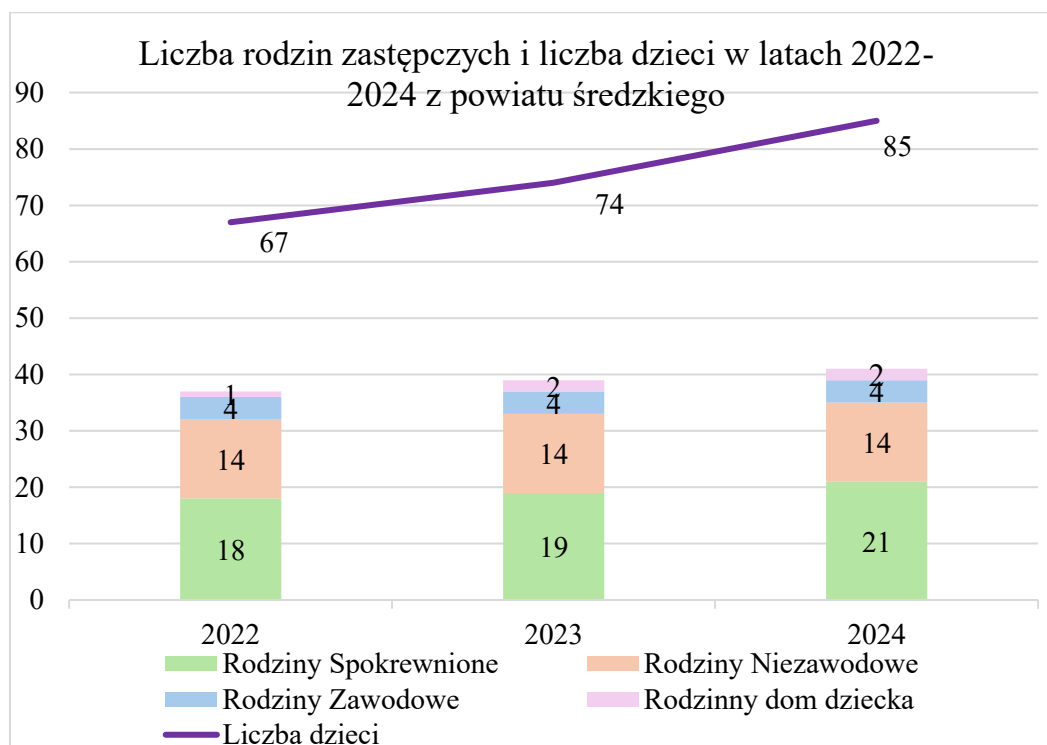
Ad. 2. Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie:

- 1) placówki opiekuńczo-wychowawczej,
- 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej,
- 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Ustawodawca precyzuje, kto tworzy rodziny zastępcze:

- rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka tworzą małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, u których umieszczono dziecko w celu sprawowania nad nim pieczy zastępczej,
- rodzinę zastępczą spokrewnioną tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka,
- rodzinę zastępczą zawodową lub rodzinę zastępczą niezawodową tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka.⁶

Tabela nr 12 przedstawia dane dotyczące liczby dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej zgodnie z Ustawą z dn. 9 czerwca 2011 o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej. Na koniec 2024 r. w całym kraju w pieczy zastępczej przebywało 77,3 tys. dzieci, z tego 59,8 tys. w rodzinnej pieczy, a 17,5 tys. w pieczy instytucjonalnej.⁷ Natomiast w roku 2024 w powiecie średzkim rodzinnymi formami pieczy zastępczej objęto łącznie 85 dzieci, w tym 33 dzieci pochodziło z innych powiatów. Rodziny spokrewnione stanowią większość rodzin zastępczych- ok. 63,6%, rodziny niezawodowe 30-31%, a zawodowe 6%.

⁶ Ustawa z dn. 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej (tj. Dz.U. z 2025r. poz. 49),

⁷ Dane pochodzą z Głównego Urzędu Statystycznego

Tabela nr 12. Liczba rodzin zastępczych i liczba dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2022 – 2024 z powiatu średzkiego

Typ rodziny zastępczej	2022			2023			2024		
	Liczba rodzin	Liczba dzieci		Liczba rodzin	Liczba dzieci		Liczba rodzin	Liczba dzieci	
		ogółem	W tym z powiatu średzkiego		ogółem	W tym z powiatu średzkiego		ogółem	W tym z powiatu średzkiego
1. Rodziny Spokrewnione	18	23	13	19	28	15	21	35	23
2. Rodziny Niezawodowe	14	25	8	14	17	3	14	20	3
3. Rodziny zawodowe w tym:	4	16	13	4	18	12	4	17	14
rodzina zawodowa z funkcją pogotowia rodzinnego	1	8	6	1	10	9	1	12	11
4. Rodzinny dom dziecka	1	3	3	2	11	11	2	13	13

Źródło: dane opracowane przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Środzie Wielkopolskiej

Efektem współpracy z rodziną biologiczną jest przywrócenie dzieci do rodziny biologicznej. Analiza porównawcza roku 2024 w stosunku do lat 2022 - 2023 pokazuje, że wzrasta liczba rodzin zastępczych spokrewnionych i liczba dzieci w nich umieszczanych. Podkreślić należy, że w 2024 r. wszystkie dzieci pochodzące z powiatu średzkiego wymagające umieszczenia w pieczy zastępczej takie zabezpieczenie otrzymały. Ważne jest, aby skoordynowanymi działaniami współpracować z rodzinami, aby przeciwdziałać różnego rodzaju kryzysom, aby skutecznie chronić rodziny przed zjawiskiem izolacji społecznej. W odniesieniu do tego obszaru należy zwiększać rolę pracy socjalnej, przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu oraz zwiększenie wrażliwości na problemy społeczne.

W 2024 r. rodzinną pieczę zastępczą opuściło 18 dzieci. Poniższe zestawienie przedstawia powody opuszczenia przez dzieci rodzinnej pieczy zastępczej.

Tabela nr 13. Ilość dzieci opuszczających pieczę zastępczą w powiecie średzkim.

Powód opuszczenia pieczy zastępczej	Liczba dzieci z rodzin zastępczych
powrót do rodziny naturalnej	5
przekazanie do adopcji	9
umieszczenie w placówce opiekuńczo-wychowawczej	0
usamodzielnienie - ukończenie 18 roku życia	4
Łącznie:	18

V. ADRESACI PROGRAMU

1. Rodziny z terenu Gminy Środa Wielkopolska ze szczególnym uwzględnieniem rodzin niewydolnych wychowawczo, rodzin dotkniętych przemocą, problemem alkoholowym jak również rodzin, w których wychowuje się dziecko, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu.
2. Dzieci i młodzież zagrożona niedostosowaniem społecznym.
3. Rodziny wspierające, których głównym zadaniem jest wsparcie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
4. Instytucje oraz zatrudnieni w nich pracownicy działający na rzecz rodzin (jako beneficjenci pośredni).

VI. ANALIZA SWOT GMINNEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY

MOCNE STRONY

- Znajomość problemów społecznych i dobrze działające służby zajmujące się profilaktyką i wsparciem rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- istniejące zasoby placówek edukacyjnych, dobrze rozwinięta sieć szkół na wszystkich poziomach edukacyjnych w systemie polskiego szkolnictwa,

- dobrze wykwalifikowana kadra w systemie polskiej edukacji oraz w zespołach specjalizujących się w udzielaniu wsparcia dzieciom i młodzieży w systemie pomocy społecznej na terenie miasta i gminy Środa Wielkopolska
- istniejące na terenie miasta i gminy placówki wsparcia dziennego prowadzone w formie opiekuńczej, specjalistycznej -w tym Placówka Wsparcia Dziennego KOMPAS prowadzona przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej,
- dobra współpraca na rzecz kompleksowej pracy z dziećmi poprzez włączenie do systemu wsparcia rodziców oraz pozostałych członków rodziny,
- dobra współpraca instytucji działających na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży z terenu miasta i gminy Środa Wielkopolska,
- wspieranie przez samorząd lokalny rozwoju edukacji i pomocy dzieciom i młodzieży
- • Dostęp do poradnictwa specjalistycznego (mediator rodziny, psycholog, trenerzy umiejętności społecznych),
- Dobrze przygotowana i stale doskonaląca umiejętności kadra instytucji działających na rzecz rodziny,
- Wyspecjalizowany zespół ds. asysty rodzinnej działający w gminie.
- Dobra współpraca z organizacjami pozarządowymi,
- Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,

SŁABE STRONY

- ograniczenia możliwości finansowych na kompleksową pomoc dzieciom i młodzieży,
- niewystarczająca ilość specjalistów dostępnych na rynku pracy, dla rodzin w kryzysie,
- niewystarczająca ilość mieszkań dostępnych dla rodzin najuboższych
- niewystarczająca pomoc mieszkaniowa dla młodych ludzi zakładających rodzinę,

- zbyt mała ilość ośrodków zapewniających pedagogizację rodzicielską w procesie wspomagania młodych osób zakładających rodzinę,
- Bierna postawa wobec problemów występujących w rodzinie, niechęć do nawiązywania współpracy z instytucjami wspierającymi
- Brak pozytywnych wzorców osobowych w rodzinach dysfunkcyjnych, odrzucanie autorytetu szkoły/ nauczyciela,
- Duże obciążenie samorządu w stosunku do możliwości finansowych /lokalowych/ kadrowych,
- Ograniczone środki finansowe na realizację założonych programów,
- Wyuczona bierna postawa rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi bezradność, uzależnienie od pomocy instytucjonalnej (głównie finansowej) i brak współpracy ze strony rodzin w zakresie rozwiązywania problemów.

SZANSE

- możliwość pozyskania dodatkowych środków finansowych na kompleksową pomoc dla dzieci i młodzieży w programach, konkursach
- realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych,
- budowanie i rozwijanie sieci wsparcia dla rodzin z dziećmi na terenie miasta i gminy Środa Wielkopolska,
- Programy profilaktyczne podnoszące świadomość roli rodzica i rodziny we współczesnym świecie,
- Edukacja rodziców, prowadzenie Treningów Kompetencji Społecznych
- Podnoszenie kompetencji osób pracujących z rodzinami,
- Pozyskiwanie na realizację działań środków zewnętrznych,
- Możliwość pozyskiwania do współpracy przy realizacji zadań ustawowych
- organizacji pozarządowych oraz innych instytucji
- Rosnące wsparcie finansowe dla rodzin o charakterze socjalnym.

- W Wielkopolsce od 2019 roku funkcjonują 2 oddziały psychiatryczne ukierunkowane na wsparcie dzieci i młodzieży w kryzysach psychicznych (w Poznaniu i w Gnieźnie) oferujące łącznie 75 miejsc.

ZAGROŻENIA

- Nasilające się problemy edukacyjne wśród dzieci i młodzieży związane z uzależnieniem cyfrowym, przemocą, uzależnieniami od alkoholu czy środków odurzających,
- Nasilające się zjawisko występowania kryzysów psychicznych, w tym wśród dzieci i młodzieży
- Zagrożenia związane z rozpadem rodzin i zaburzeniem więzi rodzinnych, problemy okołorozstaniowe- zwłaszcza alienacja rodzicielska,
- skutki problemów społecznych związane z sytuacją pandemiczną w Polsce,
- niepełnosprawność związana z niedostosowaniem społecznym, chorobami psychosomatycznymi u dzieci i młodzieży (zwłaszcza depresja, spektrum autyzmu)
- Niepewność finansowania działań (niestabilność, ograniczone środki finansowe),
- Stereotypowe postrzeganie Ośrodka Pomocy Społecznej jako instytucji przyznającej jedynie świadczenia pieniężne,
- Rosnąca liczba zadań do realizacji przez samorządy przy braku lub niewielkim poziomie dofinansowania zadań,
- Rosnące koszty utrzymania w rodzinie,
- Uzależnienie rodzin od pomocy społecznej,
- Wzrost problemów związanych z bezrobociem w rodzinie, uzależnieniami
- Wzrost uzależnień cyfrowych- łatwy dostęp do urządzeń mobilnych.
- Wzrost problemów związanych z izolacją społeczną wymuszoną pandemią COVID-19,

VII. GŁÓWNY CEL PROGRAMU

BUDOWANIE ZINTEGROWANEGO SYTEMU WSPARCIA RODZIN Z DZIEĆMI-

Wspieranie rodzin mających problem z wypełnianiem funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz zapobieganie dysfunkcjom w rodzinach.

Wspieranie rodzin w wypełnianiu i przywracaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych

Cele szczegółowe:

1. Zabezpieczenie podstawowych potrzeb socjalno-bytowych rodzin.
2. Wsparcie rodzin z dziećmi w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
3. Zapobieganie sytuacji wymagającej interwencji kryzysowej
4. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej.

ZADANIA

ZABEZPIECZENIE PODSTAWOWYCH POTRZEB DZIECKA I RODZINY

- dofinansowanie do posiłków dzieci tego wymagających w placówkach oświatowych,
- udzielanie pomocy żywnościowej rodzinom w trudnej sytuacji w ramach programów zewnętrznych
- Zapewnienie pomocy materialnej i rzeczowej dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji
- udzielenie wsparcia finansowego rodzinom dotkniętych ubóstwem w ramach ustawy o pomocy społecznej,
- zapewnienie środków na pobyt dziecka w pieczy zastępczej,
- praca socjalna i poradnictwo specjalistyczne,

WSPARCIE RODZIN Z DZIEĆMI W PEŁNIENIU FUNKCJI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH.

- Współpraca asystenta rodziny, z rodzinami przejawiającymi trudności opiekuńczo-wychowawcze, monitorowanie sytuacji dziecka po zakończeniu współpracy,
- Współpraca asystenta rodziny z rodzinami w związku z realizacją wsparcia w oparciu o ustawę „Za życiem”,
- objęcie wsparciem rodzin, w których występuje przemoc- realizacja procedury Niebieskich Kart,
- Udział w spotkaniach zespołu ds. okresowej oceny sytuacji dziecka przebywającego w pieczy zastępczej,
- Prowadzenie zespołów multidyscyplinarnych w ramach wsparcia rodziny,
- rozpoczęcie procedury sądowego zobowiązania do leczenia, w przypadku rodzin, w których występuje uzależnienie od alkoholu,
- wsparcie w formie prowadzonej przez Ośrodek Pomocy Społecznej Placówki Wsparcia Dziennego KOMPAS w Środzie Wielkopolskiej.
- wsparcie dla rodzin w ramach AKADEMII DLA RODZICÓW prowadzonych przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej. Wsparcie w formie: mediacji, treningów

kompetencji społecznych, terapii dla dzieci prowadzonej w PWD KOMPAS, pomocy psychologicznej i pedagogicznej.

- Realizacja dodatkowych projektów na rzecz rodzin

ZAPOBIEGANIE POWSTANIU SYTUACJI WYMAGAJĄCYCH INTERWENCJI KRYZYSOWEJ.

- monitorowanie sytuacji dziecka w rodzinach dotkniętych dysfunkcjami,
- udzielanie wsparcia psychologicznego, terapeutycznego („grupy wsparcia”) i prawnego,
- podejmowanie działań celem podnoszenia kompetencji i ustawicznego doskonalenia wiedzy pracowników socjalnych, asystentów rodziny, wychowawców,
- podejmowanie działań profilaktycznych przez Zespół Interdyscyplinarny i GKRPA
- podejmowanie działań mających na celu usprawnić system wczesnego monitorowania sytuacji kryzysowych (szkolenia, spotkania, narady),
rozbudowa współpracy instytucji działających na rzecz rodziny w Gminie Środa Wielkopolska,
- cykliczne spotkania zespołów multiprofesjonalnych,
- aktualizacja strony www OPS-u pod kątem miejsc i form pomocy rodzinom dotkniętym kryzysem,
- promocja i wsparcie inicjatyw pokazujących wartości rodzinne (wzmocnienie roli i funkcji rodziny),
- współpraca z instytucjami, organizacjami pozarządowymi na rzecz dziecka i rodziny,
- wspieranie i propagowanie idei wolontariatu jako formy pomocy osobom wymagających wsparcia z zewnątrz,
- organizacja kampanii promujących wartości rodzinne.

AKTYWIZACJA I WSPARCIE DZIECI Z RODZIN DOTKNIĘTYCH KRYZYSEM. PROWADZENIE PROFILAKTYCZNEJ DZIAŁALNOŚCI INFORMACYJNEJ I EDUKACYJNEJ

- kontynuacja zajęć opiekuńczo-wychowawczych o charakterze profilaktyki uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie prowadzonych w ramach Placówki Wsparcia Dziennego KOMPAS w Środzie Wielkopolskiej,
- zachęcanie dzieci z rodzin wieloproblemowych do uczestnictwa w zajęciach opiekuńczo-wychowawczych,
- promowanie pozytywnych wzorców rodzinnych,
- włączenie w proces wsparcia dzieci i młodzieży całych rodzin, poprzez propagowanie prawidłowych wzorców i ról społecznych.

WSKAŹNIKI REALIZACJI DZIAŁAŃ:

- liczba dzieci korzystających z posiłków,
- liczba rodzin korzystających z pomocy żywnościowej,
- liczba rodzin wraz z dziećmi objętych pomocą,
- liczba i formy udzielonej pomocy w ramach działań OPS,
- liczba dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
- liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny,
- liczba dzieci biorących udział w zajęciach opiekuńczo-wychowawczych w Placówce Wsparcia Dziennego KOMPAS
- wysokość środków przeznaczonych na pokrycie pobytu w pieczy zastępczej
- liczba rodzin i dzieci objętych monitorowaniem,
- liczba rodzin objęta wsparciem psychologa, prawnika, terapeuty, mediatora, wychowawcy
- ilość szkoleń, konferencji, spotkań odbytych przez pracowników socjalnych
- ilość i rodzaj instytucji współpracujących,
- liczba i rodzaj działań wolontariatu,
- liczba zorganizowanych spotkań, konkursów, etc,

VIII. REALIZATORZY I PARTNERZY PROGRAMU

- 1) Ośrodek Pomocy Społecznej,
- 2) Jednostki samorządu lokalnego,
- 3) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- 4) Stowarzyszenie ERIPIO,
- 5) Zespół Interdyscyplinarny,
- 6) Zespół kuratorów sądowych w Środzie Wielkopolskiej,
- 7) Komisariat Policji,
- 8) Placówki oświatowe,
- 9) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Środzie Wielkopolskiej,
- 10) Ośrodki Zdrowia,
- 11) Organizacje pozarządowe,
- 12) Kościół.

Miejscem realizacji Programu jest miasto i gmina Środa Wielkopolska, organem odpowiedzialnym za koordynację, realizację i inicjację nowych działań jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Środzie Wielkopolskiej.

Lokalny system działań dotyczący rozwiązywania problemów społecznych w Środzie Wielkopolskiej zakłada uczestnictwo i współdziałanie różnych instytucji i podmiotów.

Realizacja powyższego programu przewidziana jest na lata 2025-2027.

IX. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Finansowanie zadań zawartych w Gminnym Programie Wspierania Rodziny w Środzie Wielkopolskiej na lata 2025 – 2027 odbywać się będzie ze środków:

- budżetu Miasta i Gminy Środa Wielkopolska,
- budżetu państwa – dotacje na dofinansowanie zadań własnych, zleconych
- programów rządowych z zakresu wspierania rodziny,
- funduszy unijnych.

X. MONITORING I EWALUACJA

Gminny Program Wspierania Rodziny stanowi dokument wyznaczający cele i realizację zadań na 3 lata. Monitoring będzie polegał na bieżącym analizowaniu informacji gromadzonych w trakcie trwania programu, z kolei wnikliwa obserwacja realizacji zadań pozwoli na ewentualne doprecyzowanie obszarów, które poddane zostaną ewaluacji.

Zgodnie z art. 179 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w terminie do 31 marca każdego roku burmistrz składa radzie gminy roczne sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny oraz przedstawia potrzeby

XI. PODSUMOWANIE

Opracowanie i realizacja Gminnego Programu Wspierania Rodziny, jest zgodne z zapisem art. 176 pkt 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Zadaniem programu jest utworzenie systemu wspomagającego rodzinę, zapobieganie dysfunkcji poprzez wyposażenie rodziny, dzieci i młodzież w kompetencje pozwalające samodzielnie zmagać się z problemami. Pomoc ta ma na celu wspieranie rodziców w pełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, umożliwienie powrotu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej do rodziny biologicznej, a także podtrzymanie uczestnictwa w życiu społecznym i właściwego wypełniania ról społecznych.

Radykalne zmiany społeczno-gospodarcze, postęp technologiczny, wydarzenia związane z sytuacją geopolityczną na świecie, mają olbrzymi wpływ na wielopłaszczyznowy status polskiej rodziny. Przeobrażenia kształtują nową jakość życia rodziny, nowy jej

wizerunek, co wymusza konieczność wdrażania nagłych zmian. W ostatnich dekadach nieustannie prowadzone są dyskusje o problemach i zagrożeniach społecznych. Przed instytucjami zajmującymi się wspieraniem rodzin stają nowe wyzwania i zmieniające się kierunki pomocy. Misją Programu jest stworzenie optymalnych warunków i dostarczenie narzędzi koniecznych do podejmowania skutecznych, skonsolidowanych, interdyscyplinarnych i przynoszących trwałe efekty działań na rzecz rodzin mieszkających w Gminie Środa Wielkopolska. Dla osiągnięcia tych celów konieczne jest współdziałanie wszystkich lokalnych instytucji ukierunkowanych na wspieranie rodziny. Udzielanie wsparcia i pomocy specjalistycznej może uchronić przed wzrostem w gminie zjawiska degradacji rodzin, a także przed powielaniem przez dzieci i młodzież w przyszłości nieprawidłowych wzorców zachowania i współżycia społecznego.

Uzasadnienie

DO UCHWAŁY NR XIX/229/2025 RADY MIEJSKIEJ W ŚRODZIE WIELKOPOLSKIEJ

z dnia 30 października 2025 r.

w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Wspierania Rodziny Miasta i Gminy Środa Wielkopolska na lata 2025-2027

Opracowanie i realizacja gminnego programu wspierania rodziny, jest zgodne z zapisem art. 176 pkt 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Zadaniem programu jest utworzenie systemu wspomagającego rodzinę, zapobieganie dysfunkcji poprzez wyposażenie rodziny, dzieci i młodzież w kompetencje pozwalające samodzielnie zmagać się z problemami. Pomoc ta ma na celu wspieranie rodziców w pełnieniu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, umożliwienie powrotu dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej do rodziny biologicznej, a także podtrzymanie uczestnictwa w życiu społecznym i właściwego wypełniania ról społecznych.

Dla osiągnięcia tych celów konieczne jest współdziałanie wszystkich lokalnych instytucji ukierunkowanych na wspieranie rodziny. Udzielanie wsparcia i pomocy specjalistycznej może uchronić przed wzrostem w gminie zjawiska degradacji rodzin, a także przed powielaniem przez dzieci i młodzież w przyszłości nieprawidłowych wzorców zachowania i współżycia społecznego. Ze względu na występujące na terenie gminy problemy niepełnosprawności, ubóstwa, uzależnień, czy przemocy ważne jest, by pomoc specjalistyczna (psychologiczno – prawna) na rzecz rodzin w kryzysie była oferowana bezpłatnie.

We wsparciu rodziny w walce z problemami należy zwrócić uwagę na naukę samodzielnego zmagania się z trudnościami, nabywanie nowych umiejętności oraz prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie. Praca organizacji pozarządowych i instytucji działających na rzecz rodziny i dziecka powinna w szczególności sposób uwzględniać potrzeby dzieci w rodzinach i w środowisku lokalnym.

W związku z powyższym przyjęcie Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2025-2027 w Gminie Środa Wielkopolska jest w pełni uzasadnione.